

Herinneringen

Tot slot: heeft Bijsterveld zelf herinneringen aan Willy Knippenberg? "Ik heb Willy Knippenberg pas heel laat leren kennen, na mijn benoeming. Ik ben toen een keer of wat naar zijn doorrookte flat in Den Bosch geweest, waar hij me samen met Truus van de Laar ontving. Wat ik me vooral herinner: hij wilde me altijd iets fysieks meegeven. Een stapeltje papier, wat boeken en als allermooiste: drie stolpen met Notre-Dame de la Victoire.

Zeggen deed hij eigenlijk niet veel: hij luisterde vooral en wilde dan precies weten wat ik en wat anderen allemaal deden. Mijn mooiste herinnering?

Dat was toch het bezoek aan hem in Nijmegen een week voor zijn dood. Hij had aangegeven dat het hoog tijd werd dat hij weer eens werd bijgepraat. Met drie hoogleraren, een archeoloog en een oud-bisschop zijn we toen naar hem toegegaan in het Berchmanianum: Nico Roymans, Gerard Rooijackers, Nico Arts, Jan Bluysen en ik. Onvergetelijk. Om vijf uur moesten we ineens weg: Willy was toe aan zijn sigaret!" ■

Hij wilde me
altijd iets fysieks
meegeven

De volgende Koerier

De volgende Koerier van Brabants Heem verschijnt in september 2020.

Hebt u kopij voor dat nummer of onderwerpen voor de agenda, stuur die dan vóór maandag 24 augustus 2020 naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Foto's en illustraties graag minimaal 1,5 MB groot in JPEG-formaat, los en dus niet in een tekstbestand geplaatst.

Indien van toepassing plaatsen we de teksten ook op de website van Brabants Heem, www.brabantsheem.nl en op www.facebook.com/brabantsheem

"Brabants Dorpsleven", het hele oeuvre van Bernard van Dam

door Nard Jansen

Alle publicaties en vrije werken van Bernard van Dam uit Eerde zijn onder de verzameltitel "Brabants Dorpsleven" vastgelegd in een serie van 10 thematische boekdelen. Stichting Bernard van Dam stelt alle boekdelen digitaal beschikbaar op www.bernardvandam.com.

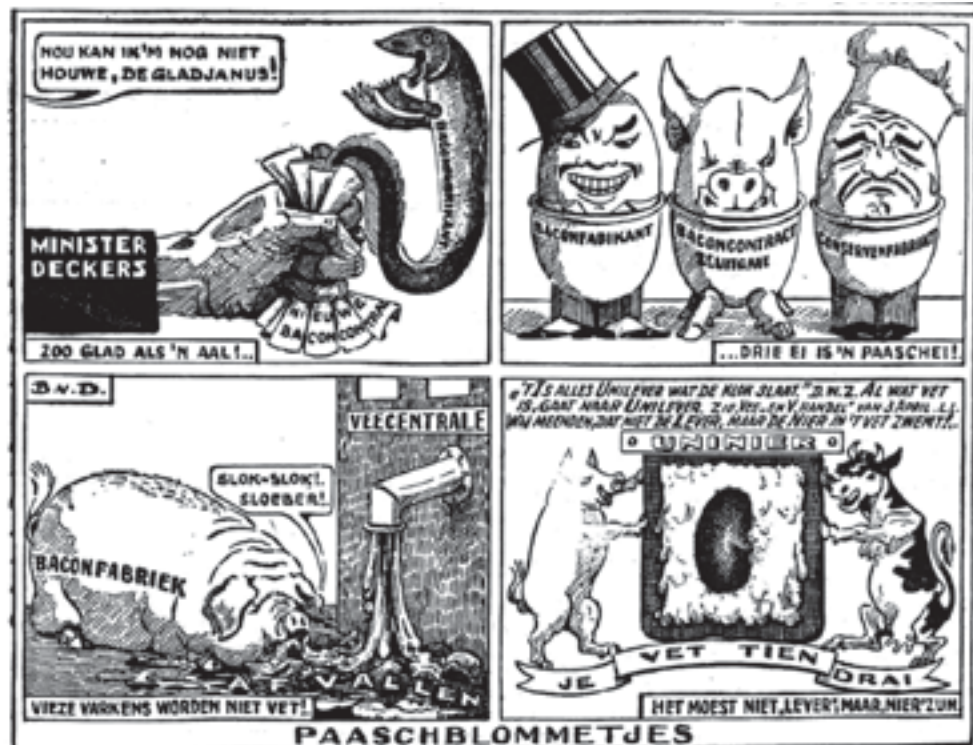

🏠 Bernard van Dam

Bernard van Dam wordt op 21 april 1881 in Eerde bij Veghel geboren in een middenstandsgeslacht. Vader Van Dam is dan uitbater van een winkel in koloniale waren en een café en koopt in 1897 ook de Eerdse St. Antoniusmolen. Bernard gaat in Oudenbosch naar kostschool. Daar wordt zijn aanleg voor musiceren, schrijven en tekenen ontwikkeld.

Molenaar

Bernard is echter voorbestemd om zijn bijdrage te leveren aan het familiebedrijf. Zijn vader zet hem - samen met broer Gerrit - aan het werk als molenaar op de Eerdse molen. Gerrit bestiert het dagelijkse molenaarswerk, Bernard verzorgt de handel en de administratie. Uit balorigheid tekent Bernard her en der op de muren en balken van de molen. Helaas blijft daarvan niets bewaard. ➔

► *Paaschblommetjes: Het zou niet 'lever' maar 'nier' moeten zijn, zo stelt Bernard van Dam in zijn kritiek op vleesproducent Unilever, die een onaantastbare positie heeft op de markt. Immers, niet de lever maar de nieren zwemmen in het vet. (Gepubliceerd in De Vee- en Vleeschhandel, 10 april 1936).*

De broers verkopen de molen in 1923 en Bernard maakt daarna serieus werk van zijn talenten en krijgt steeds meer opdrachten als tekenaar en journalist. Van ca. 1927 tot 1955 - onderbroken door de oorlogsjaren - publiceert hij artikelen en tekeningen in agrarisch gerelateerde weekbladen, zoals R.K. De Boeren- en Tuindersstand, Avicultura, St. Ambrosius, Boer en Tuinder, De Vee- en Vleeschhandel, Vakblad voor de Slagerij en De Boerderij. Vanaf 1955 tot zijn overlijden in 1958 schrijft hij vele artikelen over de Brabantse volkskunde en het boerenbedrijf rond 1900; daarbij put hij uitvoerig uit zijn rijke kennis, zijn ervaring en zijn scherpe geheugen. Die serie artikelen, gepubliceerd in Brabants Heem en De Sint Jansklokken, worden in 1972 gepubliceerd in het bekende boek Oud-Brabants Dorpsleven.

Alles verzameld

Een lange, minutieuze zoektocht door cultuurhistoricus Gerard Rooijackers en enkele kleinkinderen naar materiaal van Bernard van Dam heeft een enorme hoeveelheid artikelen en tekeningen opgeleverd, want jarenlang publiceert Bernard wekelijks één of meer tekeningen, cartoons en/of artikelen. Al dat materiaal is geordend, gecategoriseerd en gedigitaliseerd. Totaal 3.000 pagina's verdeeld over 10 thematische boekdelen.

Bernard neemt het altijd op voor de kleine boer

Heel bijzonder is de verzameling van honderden politieke cartoons, waaronder een prachtige reeks crisiskronieken, die Bernard gedurende de crisisjaren 1930-1940 produceert. Nationale landbouwpolitiek, regeldwang en handelsoorlogen drukten toen op boer en tuinder. Daarbij neemt Bernard het altijd op voor de kleine boer; in zijn ogen degene die in de politieke en economische strijd wordt fijngemalen. Gerard Rooijackers heeft de cartoons voorzien van een toelichting, zodat de problematieken van de crisisjaren een heldere context krijgen. Bij lezing dringt zich een onweerstaanbare vergelijking op met de actualiteit op landbouwgebied.

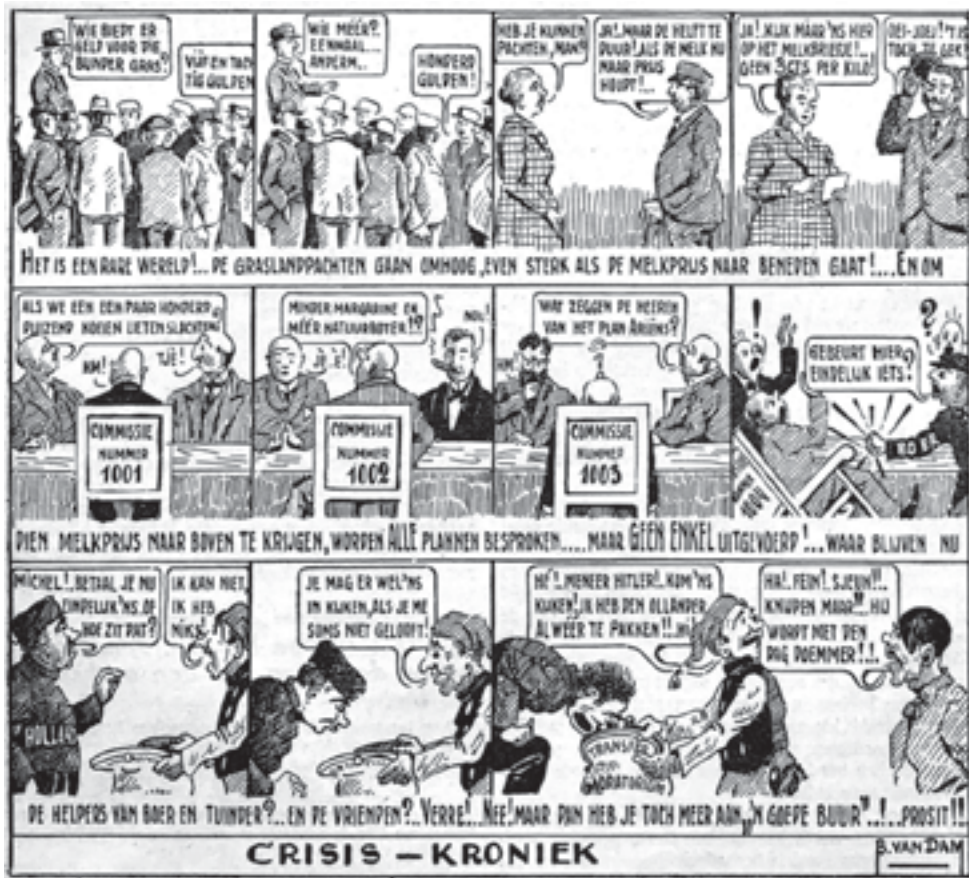
Ook bijzonder is het boekdeel met daarin alle 44 edities van het maandblad voor de Eerdse militairen in Nederlands Indië "Aan den Ooiver in Battle-dress" (1947-1950). Bernard schrijft daarin o.a. de maandelijkse kroniek van gebeurtenissen in en rond Eerde: de verzamelde uitgaven geven een uniek en gedetailleerd beeld van een naoorlogs Brabants dorp.

Oog voor de grote transformaties

Met ontsluiting van het rijke en goed bewaarde familiearchief zijn nu ook voor iedereen talloze schetsen en prachtig vrij werk te zien, dat niet eerder gepubliceerd is.

Scherpzinnig

Door het volledige werk kan ook een nieuwe karakteristiek van Bernard van Dam worden opgemaakt. Hij blijkt geen louter heemkundige, maar veel meer dan dat: een scherpzinnig beschrijver, een moderne man, die open staat voor vernieuwing ►

▲ De 'doemme Hollander' en zijn commissies: De pacht voor grasland stijgt voortdurend, terwijl de melkprijs alsmaar daalt. De regering blijft maar allerlei goedbedoelde, maar niet slagvaardige en effectieve commissies instellen. De Nederlandse boer heeft geen verre vrienden en ook geen goede buur met het opschorten van de Duitse transfer (de handelsbalans tussen import en uitvoer) door Duitsland. Hitler neemt de Nederlandse land- en tuinbouwer bij de neus. (Gepubliceerd in De R.K. Boeren- en Tuindersstand, 22 juni 1933).

en oog heeft voor de grote transformaties in het Brabantse dorpsleven en het boerenbestaan in de eerste helft van de vorige eeuw. Te midden van het politieke en bestuurlijke gekrakeel formuleert hij met kennis en creativiteit heel geëngageerd opinies. We leren Bernard daardoor nu ook kennen als een eigengereide opiniemaker.

► Op z'n zondags naar het concours hippique (1929)

Persoonlijk is hij bescheidener, niet materialistisch en heeft hij een hang naar authenticiteit. Hij rijdt geen auto en is relatief zelden op foto's en nooit op film te zien. Op subtiele wijze weet hij personen en situaties, zonder vrees voor autoriteit, humoristisch te duiden. Veelal maakt hij daarbij gebruik van gedichten en rijmen, limericks en puntedichten. Persoonlijk kan hij gekarakteriseerd worden als een opzichtig heertje en opvallende verschijning in het dorp. Hij steekt zijn mening niet onder stoelen of banken en tegen ongeacht wie zegt hij waar het op staat. Als driftkikker brengt hij zichzelf soms in de problemen, maar heeft daarvan telkens spijt en maakt het dan snel weer goed. De Eerdse gemeenschap kan altijd een beroep op hem doen. Daardoor en door zijn humor, zijn grote kennis van zaken en zijn natuurlijke autoriteit bouwt hij bij zijn plaatsgenoten veel krediet op.

Een opzichtig heertje

Kortom, Bernard is een excellente observator die in het volle leven staat. Een leven dat zich tot ver buiten zijn geboorteplaats Eerde uitstrekt. Volgens Gerard Rooijackers is Bernard een cultureel tussenpersoon, iemand die door zijn maatschappelijke positie tussen twee werelden verkeert. Enerzijds de vakwereld van de regionale en landelijke landbouwjournalistiek en anderzijds de kleine wereld van Eerde en de omringende Meierij. Moeiteloos schaakt hij simultaan op beide borden. ►

► *Sjees rijden (1929)*

Prachtig leesvoer

De verscheidenheid in zijn werk is opvallend: boerderijen, interieurs, gereedschappen, ambachten en boerengebruiken worden met oog voor detail in potlood en pen aan het papier toevertrouwd. Maar ook 'alle gediert' op de boerderij en de veemarkten. De beschrijvingen van zijn reizen door het boerenland en zijn bezoeken aan talloze boerenbedrijven zijn prachtig leesvoer. Bernards verslagen van vee- en paardenmarkten, bijenmarkten en beurzen zijn niet alleen gedetailleerd, beeldend en soms hilarisch; je proeft in alles de sfeer die zo'n evenement toentertijd uitstraalde. Uit veel artikelen blijkt Van Dam een ware natuurliefhebber en een milieuactivist avant-la-lettre. Hij maakt zich dan al, als een van de weinigen, zorgen over de teloorgang van landschappen en biodiversiteit. Met een apart boekdeel over de bijenhouderij krijgt zijn grote passie en hobby een waardige plek in zijn oeuvre.

Alle boekdelen samen vormen een digitaal monument 'Brabants Dorpsleven' en zijn een eerbetoon aan de grote culturele waarde van de nalatenschap van Bernard van Dam. De Stichting Bernard van Dam is er ongelooflijk trots op en stelt deze culturele nalatenschap graag voor iedereen vrij beschikbaar.

De boekdelen zijn in gedrukte vorm en in hoge kwaliteit - eventueel in bewaarcassette - te bestellen op www.bernardvandam.com

Nard Jansen is een kleinzoon van Bernard van Dam en secretaris van de Stichting Bernard van Dam 1881-1958

Lezingen

'Brabants Dorpsleven' met het volledige werk van Bernard van Dam bevat een grote verscheidenheid aan onderwerpen over het Brabantse boerenbestaan en dorpsleven in de periode van 1880 tot 1958. De enorme hoeveelheid aan waardevol historisch materiaal biedt veel mogelijkheden om daar met kleinere kennisgezelschappen interactief en dieper op in te gaan.

Stichting Bernard van Dam (1881-1958) treft momenteel voorbereidingen om te gelegener tijd (in het post-coronatijdperk) een interessante middag of avond te verzorgen door middel van lezing/presentatie en eventueel discussie. De stichting denkt daarmee de deelnemers op een interessante manier met het werk van Bernard van Dam kennis te laten maken. Voor meer informatie: info@bernardvandam.com of mobiel nummer 06-26881588.

► *Standaardmolen (1935)*

► *Watermolen Wolfswinkel*